

Helse- og omsorgsdepartementet
v/ Pasient- og brukerrettighetslovutvalget
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Vår referanse: 26/01047-1
Arkivkode: 041
Saksbehandler: Gustav Haver
Deres referanse:
Dato: 20.03.2026

Behov for lovendring etter HR-2026-372-A

1. KS foreslår unntaksregel fra innsyn i navn på helsepersonell

Høyesterett kom som kjent til at helsepersonelloven § 40 andre ledd skal forstås slik at pasientjournalen må inneholde informasjon som gjør det mulig å identifisere den som har ført de ulike journalnotatene. Pasienten har en korresponderende rett til innsyn i navnet. Unntaket i personopplysningsloven § 16 første ledd bokstav f kom ikke til anvendelse, og foreldrene fikk derfor rett til å vite navnet på den som hadde meldt dem til barnevernet etter en konsultasjon på legevakten. Innsynskravet var begrunnet i barnevernssaken og ikke helsehjelpen, og de hadde fått innsyn i hele pasientjournalen.

KS mener det er behov for en lovendring for å sikre at det fortsatt sendes melding til barnevernet i tråd med meldeplikten til helsepersonell, samt at helsepersonell skal trygt kunne ta upopulære avgjørelser i samsvar med kravet til forsvarlig helsehjelp overfor pasienter og brukere innen rus- og psykiatri uten frykt for represalier.

Pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 andre ledd åpner ikke for å unnta fra innsyn navn på helsepersonell av hensyn til helsepersonellet eller andre, men kun av hensyn til pasienten selv eller dennes nærstående. KS mener at personopplysningsloven § 16 bokstav f ikke gir et tilstrekkelig vern. Den er heller ikke en brukervennlig regel for pasienter, helsepersonell og helsevirksomheter. En utvidelse av pasient- og brukerrettighetsloven i tråd med de unntakene som allerede er inntatt der, baserer seg på nødrettsbetraktninger, og anses ikke tilstrekkelig dekkende.

Et unntak av hensyn til vern av helsepersonell og for å sikre at de sender meldinger til barnevernet i tråd med plikten, bygger også på andre hensyn enn det innsynsretten for pasienten gjør. KS foreslår derfor i stedet lovendringer i pasient- og brukerrettighetsloven i tråd med ny forvaltningslov § 50 første ledd bokstav e og deler av bokstav f. I det følgende begrunner KS forslagene.

2. Forslag basert på ny forvaltningslov § 50

I Sykehusjournaldommen (Rt-1977-1035) fastslo Høyesterett en rett til innsyn i egen pasientjournal med grunnlag i «alminnelige rettsgrunnsetninger». Samtidig ga Høyesterett uttrykk for at denne retten måtte tåle begrensninger tilsvarende de som etter forvaltningsloven § 19 gjelder for retten til partsinnsyn i forvaltningssaker.

I etterkant av Sykehusjournaldommen ble retten til pasientjournalinnsyn lovregulert gjennom legeloven § 46, som senere er avløst av pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1. Både ordlyden og forarbeidene til § 46

viser at man i denne forbindelse også innarbeidet *deler* av unntakshjemlene i forvaltningsloven § 19 i bestemmelsen. Blant bestemmelser som *ikke* ble innarbeidet, var § 19 andre ledd bokstav b («andre særlige grunner» tilsier at innsyn ikke gis). Forarbeidene tyder på at dette først og fremst bygde på betraktninger om det ikke var et praktisk behov for en slik unntakshjemmel i reglene om journalinnsyn.

Ved vedtakelsen av dagens pasient- og brukerrettighetslov § 5-1 har innsynsretten blitt styrket. Forarbeidene gir også uttrykk for at de unntakene som er oppgitt i § 5-1, i utgangspunktet er ment å være uttømmende. Ut fra dette er det etter vårt syn derfor neppe rettslig grunnlag for å supplere disse bestemmelsene med unntak basert på en analogisk bruk av forvaltningsloven § 19.

3. Vurdering

Retten til journalinnsyn står sterkt. Kjernen i denne rettigheten er pasientens rett til innsyn i opplysninger om egen helse og hvilken helsebehandling vedkommende har fått. Andre opplysninger som i dag skal føres i journalen, er bl.a. opplysninger om at det er sendt bekymringsmelding til barneverntjenesten o.l. Opplysninger om at helsepersonell har sendt bekymringsmeldinger til barneverntjenesten, kan derimot ikke sies å ligge i kjernen. Meldeplikten er sentral for barns rettssikkerhet og for en realisering av konvensjonsforpliktelser, særlig etter Barnekonvensjonen. Unntaksfri adgang til identifisering av helsepersonell gjennom innsynsretten i pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1, skaper risiko for at helsepersonell driver selvinsensur motivert av behovet for å ikke identifiseres overfor pasienten. Manglende etterlevelse av meldeplikten reduserer barns rettssikkerhet.

Her er det i utgangspunktet vanskelig å se at det er gode grunner for at pasienten skal ha en sterkere rett til innsyn hos helsetjenesten enn hos andre offentlige virksomheter som sender slike bekymringsmeldinger. Reelle hensyn tilsier at bør være samme adgang til å nekte innsyn i denne typen opplysninger i helsetjenesten som i forvaltningen ellers. Reelle hensyn tilsier også at helsevirksomheter bør ha samme adgang til å nekte innsyn i opplysninger for å unngå at andre personer utsettes for fare, uavhengig om disse er pasientens nærstående.

Ovennevnte hensyn ivaretas i dag i stor grad gjennom forvaltningsloven § 19 andre ledd. Lovgiver har nylig vedtatt en ny forvaltningslov, der retten til å unnta opplysninger fra partsinnsyn i stor grad er ivaretatt i lovens § 50. Mens dagens § 19 inneholder en hjemmel for å nekte innsyn der «særlige grunner» tilsier det, har man i den nye loven valgt å regulere uttrykkelig i hvilke situasjoner unntak er aktuelt. Bestemmelsen lyder:

§ 50 Unntak fra partsinnsyn for enkelte opplysninger

- (1) Det kan gjøres unntak fra retten til partsinnsyn for opplysninger
 - a. om noens personlige forhold etter § 31, når det ikke har vesentlig betydning for parten å gjøre seg kjent med opplysningene
 - b. om forretningshemmeligheter etter § 32
 - c. om forskningsidéer eller forskningsprosjekter i saker som gjelder økonomisk støtte eller rådgivning fra det offentlige i forbindelse med forskningsprosjekter
 - d. som det av hensyn til partens helse eller forholdet til personer som står parten nær, må anses utilrådelig at parten får kjennskap til
 - e. som kan identifisere en kilde til en opplysning, hvis tungtveiende grunner taler for at kilden ikke bør gjøres kjent for parten

- f. som det er påkrevd å unnta fordi innsyn vil lette gjennomføringen av straffbare handlinger eller utsette enkeltpersoner for fare
 - g. som er av betydning for Norges utenrikspolitiske interesser eller nasjonale forsvars- og sikkerhetsinteresser, og som kan unntas fra innsyn etter offentliglova §§ 20 eller 21.
- (2) Opplysninger som omfattes av første ledd bokstav d, skal på anmodning likevel gjøres kjent for en representant for parten når ikke særlige grunner taler mot det. Bokstav d omfatter ikke opplysninger om partens egen helse.

Unntaket i første ledd *bokstav d* sammenfaller tematisk med unntaket i pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 andre ledd, men slik at terskelen for å nekte innsyn etter sistnevnte bestemmelse er høyere (det må være «klart utilrådelig»). Forarbeidene viser at dette beror på et bevisst valg fra lovgivers side. Vi foreslår ingen endring i denne bestemmelsen.

De øvrige unntakene har ingen klare paralleller i pasient- og brukerrettighetslovens nåværende ordlyd. For noen av unntakene kan dette forklares med at de framstår som helt upraktiske for pasientjournaler. Dette gjelder særlig første ledd bokstav b, c og g.

Første ledd bokstav a – adgang til å nekte innsyn i *andre* personers personopplysninger – har heller aldri hatt noen parallell i pasient- og brukerrettighetsloven eller tidligere legeloven § 46. Forarbeidene til legeloven § 46 forutsatte imidlertid at innsynsretten generelt måtte vike for taushetsplikten overfor andre personer enn pasienten (dvs. også når slike taushetspliktige opplysninger om andre personer var inntatt i journalen). I den såkalte Juklerød-dommen tok også Høyesterett utgangspunkt i en slik forståelse av reglene om journalinnsyn, men likevel slik at det ble innfortolket en mulighet for at pasienten kunne ha krav på innsyn etter en «interesseavveining».

Ved vedtakelsen av pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 besluttet lovgiver å utvide pasientens innsynsrett. Det framgår av forarbeidene at man med dette ønsket å gi en videre innsynsrett enn det som fulgte av Juklerød-dommen, og at unntakene i § 5-1 i utgangspunktet var ment å være uttømmende. Per i dag er det derfor tvilsomt om det kan innfortolkes en begrensning tilsvarende ny forvaltningslov § 50 første ledd bokstav a i pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1. Da dette synes å være et bevisst valg fra lovgivers side, er det neppe realistisk å få reversert denne endringen.

Unntakene *første ledd e og f* har aldri hatt noen klar parallell i reglene om journalinnsyn. Begge unntakene er langt på vei kodifiseringer av unntak som i dag hjemles i forvaltningsloven § 19 andre ledd bokstav b, som heller aldri har blitt innarbeidet i journalinnsynsreglene. Forarbeidene til legeloven § 46 tilsier at dette primært skyldtes at departementet ikke mente det var et praktisk behov for det. Gitt at det per i dag er et praktisk behov for slike unntak, bør det derfor vurderes å innta tilsvarende unntak i reglene om pasientjournalinnsyn. Den omstendighet at lovgiver nylig – gjennom vedtakelsen av ny forvaltningslov – har akseptert at disse unntakene er nødvendige begrensninger i retten til *partsinnsyn*, tilsier at det også kan være grunnlag for å få aksept for tilsvarende unntak i retten til *journalinnsyn*.

Vi foreslår på denne bakgrunn en unntaksbestemmelse tilsvarende første ledd bokstav e om kildevern. For å ivareta «kjernen» i retten til journalinnsyn, foreslås det likevel at denne bestemmelsen ikke kan brukes som grunnlag for å unnta opplysninger om pasienten eller brukerens *egen helse* (dvs. selv om innsyn i helseopplysningene vil kunne røpe kilden for opplysningene). Selve navnet på kilden til opplysningene vil i slike tilfeller unntas dersom vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.

Vi foreslår videre en unntaksbestemmelse som *delvis* tilsvarer *første ledd bokstav f*. Unntakshjemmelen for tilfeller hvor «innsyn vil lette gjennomføringen av straffbare handlinger» framstå lite praktisk for

journalinnsyn, og foreslås ikke innarbeidet. Unntakshjemmelen for tilfeller hvor innsyn vil «utsette enkeltpersoner for fare» bør imidlertid være med. I motsetning til nåværende unntakshjemmel, som bare beskytter «personer som står vedkommende nær», vil et unntakshjemmelen beskytte enhver som ellers vil bli utsatt for fare, herunder helsepersonell og andre ansatte og frivillige innenfor helse- og omsorgstjenesten.

4. Forslag til endringer i pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1

§ 5-1 Rett til innsyn i journal

Pasienten og brukeren har rett til innsyn i journalen sin med bilag og har etter særskilt forespørsel rett til kopi, jf. personvernforordningen artikkel 15. Pasienten og brukeren har etter forespørsel rett til en enkel og kortfattet forklaring av faguttrykk eller lignende.

Pasienten og brukeren kan nektes innsyn i opplysninger i journalen

- a) dersom dette er påtrengende nødvendig for å hindre fare for liv eller alvorlig helseskade for pasienten eller brukeren selv, eller innsyn er klart utilrådelig av hensyn til personer som står vedkommende nær.*
- b) som kan identifisere en kilde til en opplysning, hvis tungtveiende grunner taler for at kilden ikke bør gjøres kjent for pasienten eller brukeren*
- c) som det er påkrevd å unnta fordi innsyn vil utsette enkeltpersoner for fare*

En representant for pasienten eller brukeren har rett til innsyn i opplysningene som pasienten eller brukeren nektes innsyn i, med mindre representanten anses uskikket for dette. En lege eller advokat kan ikke nektes innsyn, med mindre særlige grunner taler for dette. *Bokstav e gir ikke grunnlag for å nekte innsyn i opplysninger om pasienten eller brukerens egen helse.*

Reglene i [§ 3-3](#) og [§ 3-4](#) om andres rett til informasjon gjelder tilsvarende for innsyn i journal. Nærmeste pårørende har rett til innsyn i journal etter en pasients eller brukers død, om ikke særlige grunner taler mot dette.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om retten til innsyn i journal, herunder bestemmelser om betaling for kopier.

5. Avslutning

KS står til disposisjon dersom det er behov for ytterligere utdyping av de forslag og bakgrunnen for behovet for lovendring.

Med hilsen

Tor Allstrin
områdedirektør/advokat

Gustav Haver
Advokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur